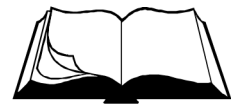

מִי יֵם הַיֵּם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

אב תשפ"ו

מדיני תשעת הימים

גליון 590

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

משנכנס אב ממעטים בשמחה

שאלו את אמו"ר זצ"ל מדוע בתחילת חודש אדר נוהגים בהרבה בתים לתלות שלט "משנכנס אדר מרבין בשמחה", ואילו בחודש אב לא נוהגים לתלות שלט "משנכנס אב ממעטין בשמחה"?
וענה אמו"ר זצ"ל כי בחודש אדר לפעמים אדם יכול לשכוח שצריך לשמוח, וצריך לזה תזכורת, אבל בחודש אב מצטערים על חורבן הבית ועל גלות השכינה, ולא מסוגלים כלל לשמוח, אי"כ לא צריך תזכורת.
מי שיש לו משפט עם עכו"ם יש להשתמט מזה עד ר"ח אלול, ועכ"פ עד לאחר תשעה באב (שו"ע סי' תקנ"א ומשנ"ב סי' ב'), ויש לדייק שה"חתם סופר" שכתב תאריך על התשובות, כתב "מנחם אב" רק מתשעה באב ואילך.

ביבוס

לפי מנהג האשכנזים אסור לכבס בגדים מר"ח אב ואילך, אפילו בכוונה ללבושם רק לאחר תשעה באב, ואפילו לכבוד שבת, ואין להחמיר שלא לכבס בגדי קטנים אלא בשבוע שחל בו תשעה באב, אבל בגדי קטנים שמתלכלכים תדיר, ויש צורך להחליפם בכל יום מותר לכבסם גם בשבוע שחל בו (ע"י שו"ע שם סעיף י"ד, משנ"ב סי' פ"ב בשם ספר "חיי אדם", והוראת הגר"נ קרליץ זצ"ל).

כאשר מכבסים בגדי קטנים המותרים בכיבוס, אין לצרף אליהם בגדים שאין היתר לכבסם.

מותר לנקות כתם מבגד בתשעת הימים משום שאין בזה שמחה (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

בגדים שהתלכלכו, באופן כזה שאם לא יכבסם מיד, יתקלקלו, מותר לכבסם במים (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

גיהוץ

בתשעת הימים אסור לגהץ בגדים אפילו אם הם כבר מכובסים (ע"י שו"ע סי' תקנ"א סעיף ג').

סירוק

מותר להסתרק אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב. (משנ"ב סי' כ').
בתשעת הימים אסור לסרק פאה ולהשתמש תוך כדי כך בספרי דהוי כמו גיהוץ (הגר"נ קרליץ זצ"ל), וכן אין לכבסה במים, אבל לסרק פאה ללא שימוש בחומרים מותר ואין זה בכלל גיהוץ (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

רחיצה

מנהג האשכנזים שלא להתרחץ מר"ח אב עד לאחר תשעה באב (שו"ע סי' ט"ז). בימי החול אין לרחוץ את כל גופו אפילו בצוננים. אבל את הפנים, הידיים (עד המרפק) והרגליים (עד הברך) מותר לרחוץ בצוננים (שם משנ"ב סי' צ"ד, הגר"נ קרליץ זצ"ל).

מזיע ומצטער הרבה

אדם שהתלכלך בזיעה וכד' במקומות מסוימים בגופו יכול לרחוץ את המקומות המלוכלכים במים, וכמו שמצינו לעניין אבלות, וכמבואר בשו"ע (יו"ד סי' שפ"א סעיף א'). וכ"כ בגיליון מהרש"א (שם) שבמקום צער מותר (שו"ת "אגרות משה" אה"ע ח"ד תשי"ד), אבר אחר אבר, ולא הכל בבת אחת (שו"ת "שבט הלוי" ח"ז סי' ע"ז).

קציצת צפרניים

מותר לקצוץ צפרניים עד השבוע שחל בו תשעה באב (ע"י משנ"ב סי' כ', שפליגי רק בשבוע שחל בו תשעה באב).

לבישת בגדים מכובסים

אין ללבוש בגדים מכובסים בימים אלו (שו"ע שם סי' ג' ורמ"א סי' ד'), אבל אם לבשו מעט לפני תשעת הימים יכול ללבושו בתשעת הימים, כמו שמצינו לעניין אבר ר"ל תוך שלושים, שאם אדם אחר לבש הבגד יכול האבר ללבוש (רמ"א יו"ד סי' שפ"ט סעיף א').

ולא צריך שעה שלימה זמנית, אלא לזמן מה, וכמשי"כ שם בש"ך (סי' ד' הגר"ש"י אויערבאך זצ"ל), והעיקר שניכר על הבגד שכבר היה משומש (הגר"נ קרליץ זצ"ל), וכן אם ישן עליהם דינו כמו אם לבשו (הגר"ש"י אויערבאך זצ"ל בכתבים על מס' מו"ק).

כמו כן אפשר ללבוש אפילו כמה ביחד בערך לחצי שעה, ובדיעבד כשלא הספיק להכין יכול לדרוך עליהם אפילו בתוך תשעת הימים (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

בגדים הסמוכים לגוף מותר ללבוש מכובסים (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

והרבה נוהגין להכין גם בגדים אלו לפני תשעת הימים (בעל "שבט הלוי" זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל).

בשבת בבוקר אפשר ללבוש בגדים מכובסים אחרים כדי שיהיו לו משומשים לאחר השבת, ואין זה נחשב כהכנה לצורך חול, מכיון שלא ניכר שעושה כן, ובכל זאת לא יאמר שלובשם עבור ימי חול (גדולי הפוסקים זצ"ל).

סדינים מכובסים

אין להציע מצעים מכובסים בימים אלו, ואפילו לכבוד שבת (שו"ע סעיף ו' ומשנ"ב סי' ק"ג). אבל מפות ומגבות מותר לכבוד שבת ("קיצור שו"ע" סי' קכ"ב סעיף ט').

לבעל בית מלון מותר להציע את מיטות האורחים בסדינים מכובסים. וכן אם מגיע אורח הביתה, מותר להציע לו סדינים ובגדי שינה מכובסים (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

נוסע עם משפחתו למקום נופש

מי שנוסע בימים אלו עם משפחתו וילדיו למקום אחר, מחויב להביא עמו די בגדים כדי שלא יצטרך לכבס, אף שהטרחת גדולה, שלא מצינו שהתירו לכבס במקום טרחה (הגר"ש"י אויערבאך זצ"ל).

לצורך שידוך

אין ללבוש בגדי שבת בתשעת הימים, אבל לצורך שידוך מותר, אם יש צורך בכך (הגר"ח קניבסקי זצ"ל בשם הי"חזון איש"י זצ"ל, שו"ת "שבט הלוי" ח"ט סי' קל"א סי' ד'). ואין צורך לימנע מלעשות פגישות למטרת שידוך בתשעת הימים בגלל זה (הגר"ש"י אויערבאך זצ"ל).

בר מצוה

מי שעושה בר מצוה בתשעת הימים, רק בחור הבר מצוה יכול ללכת עם בגדי שבת, וגם הוריו יכולים ללבוש בגדי שבת (הגר"ש"י אלישיב זצ"ל "קובץ תשובות" ח"ג סי' ל"ה), וכן להורי הוריו מותר משום דבני בנים הרי הם כבנים (הגר"ש"י אויערבאך זצ"ל). אבל האחים והאחיות לא ילבשו בגדי שבת. וכן חתן הבר מצוה ילבש את החליפה לפני ר"ח כדי שלא יברך "שהחינו" באמצע השבוע (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

הנחת תפילין בתשעת הימים

שאלה: ילד נעשה בר מצוה ז' אלול, ומתחיל להניח תפילין בז' מנחם אב, ומנהג הכיתה שמאותו יום שמניחים תפילין לובשים כל יום חולצה לבנה, האם מותר לעשות כן בתשעת הימים?

תשובה: אפשר להתחיל להניח תפילין בתשעת הימים, אבל ללבוש חולצה לבנה, כיון שעד עכשיו זה היה בגדר בגדי שבת (ע"י שו"ע סי' תקנ"א סעיף ג'), יתחיל ללבוש אותה לפני ר"ח, ותפילין יתחיל בז' במנחם אב (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

ברית בתשעת הימים

בעל ברית יכול ללבוש בגדי שבת, אבל להסתפר יש פלוגתא בזה, והמשנ"ב (סי' תקנ"א סי' ה') לא מכריע, משמע שלא רצה להקל, ורק בשעה"צ הזכיר לקולא (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

ברית מילה לענין רחיצה

שאלה: העושה ברית בשבוע שחל בו תשעה באב האם מותר להתרחץ?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' תקנ"ט סעיף ט') בתשעה באב שנדחה מותר לבעל ברית להתרחץ, ק"י בשבוע שחל בו שקיל יותר (הגר"נ קרליץ זצ"ל, והגר"ח קניבסקי זצ"ל).

קניית בגדים

מר"ח אב אין לקנות בגדים חדשים אפילו אם הכוונה ללבושם רק לאחר תשעה באב (רמ"א סי' תקנ"א סעיף ז', ומשנ"ב שם), וכן אין לרכוש מזגן או להתקין אותו, או לקנות מכונית או רהיטים, שהם בכלל משא ומתן של שמחה (בעל "שבט הלוי" זצ"ל). ואם זה לצורך פרנסה - מותר (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ג תשי"פ).

קניית דירה ומתנות

מותר לקנות דירה בימים אלו אם יש חשש שיפסידו אח"כ, וכמו כן מותר לקנות ביריד (כמבואר בשו"ע סי' תקנ"א, הגר"ש"י אלישיב זצ"ל).

אין לתת בימים אלו מתנות וכן אין לשלוח פרחים שזה כמו משא ומתן של שמחה, אבל בנתינת מתנה לבר מצוה יש להקל (הגר"ש"י אלישיב זצ"ל, והא דמבואר במג"א סי' תקנ"ד כ"א, שדוקא בתי"ב אסור

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה'):

אח"ה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

מדין שאילת שלום, היינו אפילו דברים קטנים).

◀ הנוסע לשבת חזון למשפחה ורוצה לתת מתנה משום הכרת הטוב, יתן המתנה לאחר תשעה באב (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

מתנה לכלה ערב שבת חזון

◀ **שאלה:** האם מותר בערב שבת חזון לתת פמוטים לכלה כפי שמקובל בכל מקום, בשבת שלפני החתונה?

תשובה: בודאי היה עדיף אם אפשר לתת בשבת שלפני או בשבת שלאחר מכן, אבל מעיקר הדין כיון שזה מהמתנות המקובלות הוי כעין פירעון חוב שמותר, ומה"ט נמי אפילו אם הכלה אבילה מותר לתת לה מתנה זו, כיון שהוי בגדר פירעון חוב (הגרי"ש קרליץ זצ"ל).

שטיפת הרצפה

◀ אין איסור לשטוף רצפות בתשעת הימים, אבל אין לערוך ניקוי שאינו רגיל (הגרי"ש קרליץ זצ"ל). יש הנוהגים להקל בזה רק לכבוד שבת (שו"ת "שלמת חיים" תשי"ח).

◀ יש סוברים שמותר להדיח את הרצפה בתשעת הימים (שו"ת "תשורת שני" סי' קע"ד, ועי' שו"ת "התעוררות תשובה" או"ח סי' של"ט) שמתיר רק למי שרגיל להדיח כל שבוע, וכן נוהגים, ויש מחמירים בזה (שו"ת "שלמת חיים" סי' רי"ח).

◀ אסור לנטוע אילנות וגנות ופרחים לשם נוי. וכן אסור לשתול בגינתו דשא מלאכותי, מכיון שגורם לשמחה (עי' שו"ע סי' תקנ"א סעיף ג'), אבל מותר להשקות פרחים ואילנות שנטעו מקודם.

צחצוח נעליים ושיניים

◀ נעליים שהתלכלכו, מותר לצחצחם כרגיל, ובודאי מותר לצורך שבת (בעל "שבט הלוי" זצ"ל, ואין בזה בגזירת כיבוס). וכן מותר לצחצח שיניים בתשעת הימים (הגר"ש אויערבאך זצ"ל).

אין לתפור בגדים חדשים בתשעת הימים, מראש חודש ואילך (עי' שו"ע סי' תקנ"א סעיף ז'), אבל לגזור בדים לצורך תפירה מותר.

תפירת כפתור או קרע בבגד מותר ("אגרות משה" (או"ח ח"ג סי' ע"ט) ובעל "שבט הלוי" זצ"ל), וכן תיקון נעליים קרועות מותר ("אגרות משה" שם), אבל להאריך או לקצר שרוול יש להחמיר (ספר "טעמא דקרא" בשם ה"חזון איש").

תיקון פיאות

◀ מי שעבודתו לקשור שערות לרשת של פיאות, אין זה נחשב בגדר "שתיה" (תפירה) שאסרו בתשעת הימים, ומסתבר להתיר עכ"פ אם הוא אומן, ועבודתו לצורך אחרים (עי' רמ"א שם סעיף ז'), בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

עשיית ציצית בחודש אב

◀ **שאלה:** האם מותר לעשות ציצית בחודש אב אפילו באופן שאינו צריך רק לאחר ת"ב או שזה בכלל תיקון בגדים ואסור?

יסוד השאלה הוא, דאיתא בשו"ע (סי' תקנ"א סעיף ז') שאסור לתקן בגדים חדשים ומנעלים חדשים בשבת זה ויש לזה ב' טעמים.

תשובה: י"מ משום דברי הירושלמי (שמונא בסעיף ח') דנהגי שלא למישי עמרא מר"ח אב. וכל תיקון בגדים הוי בכלל זה, דהשתייה הוא תחילת מלאכה (משנ"ב בשם ב"י). וי"מ כמו שאסור לכבס מר"ח אב אפילו להניח, כ"ש שאסור לתקן הבגד (הגר"א). ולכן כשעושה ציצית לבגד שעי"ז ראוי ללבישה ג"כ בכלל איסור זה.

אולם הורו בזה שמותר לעשות ציצית בתשעת הימים, אפילו אינו צריך לעכשו והטעם שיסוד איסור תיקון בגדים הוא דוקא כשהוא מתקן עצם הבגד שיהא ראוי ללבישה, משא"כ עשיית ציצית אין זה נכלל לא בגדר למישייה (לפי הב"י) שזה כשעושים במציאות צורת בגד חדש, ולא בכלל איסור כיבוס (לפי הגר"א) ולכן מותר לעשות ציצית בתשעת הימים (הגר"ש קרליץ זצ"ל).

בשר ויין

◀ האשכנזים נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מר"ח אב עד לאחר תשעה באב – אלא בשבת בלבד. וכן מותר לאכול בשר ויין בסעודת מצוה כגון סיום מסכת, (ולא ימהר או יאחר לימודו, כדי לעשות הסיום דוקא בימים אלה), או ברית ופדיון הבן (רמ"א סי' תקנ"א סעיף י'). וכן סעודת בר מצוה ביום הולדתו, וכדאי שיאמר שם גם דברי תורה (הגר"ש קרליץ זצ"ל).

◀ מותר לבשל בסירים בשריים אפילו אם הם בני יומן (משנ"ב שם). נוהגים שלא לאכול בימים אלו תבשיל שהתבשל עם בשר (עי' משנ"ב סי"ג ס"א), וכן ביצה ככה"ג אסור לאכול, אפילו שהתבשלה בתוך קליפתה.

מאכל שיש בו טעם בשר

◀ אם נפל בשר לתוך אוכל פרווה אם יש שישים כנגדו מותר לאוכלו, ונאמן ישראל לומר שאין בו טעם בשר (משנ"ב סי' תקנ"א ס"ק ס"ג, ושע"ה צ"ש בשם פמ"ג). וקצ"ב למה דוקא ישראל קפילא שהרי הפמ"ג (וי"ד סי' צ"ח) כתב שדוקא בעכו"ם צריך קפילא, אבל בישראל נאמן אפילו סתם אדם שלא הוה קפילא, ויל"ע.

◀ בסקוויטים שיש בהם יין, אם בפועל מרגישים את טעם היין, אסור (הגר"ש אלישיב זצ"ל, והגר"ש קרליץ זצ"ל).

◀ ברך על מאכל בשרי בתשעת הימים, יטעם מעט כדי שלא תהא ברכה לבטלה ("שדי חמד", ובעל "שבט הלוי" זצ"ל).

◀ כשמבדילים על הכוס במוצאי שבת נוהגים לתת לתינוק לשתות מן הכוס. תינוק הוא מי שהגיע לגיל חינוך (גיל 6) אך עדיין לא הגיע לגיל

ההבנה להתאבל על ירושלים (גיל 9 או 10 בערך). שאז מתחיל ללמוד תוספות, והוא בן הבנה (הגר"ש קרליץ זצ"ל).

◀ אם אין תינוק – ישתה המבדיל בעצמו (רמ"א שם סעיף י' ומשנ"ב), ויכול לשתות רביעית ויברך מעין ג'. וכן מי שיש לו רק בנות עדיף שישתה המבדיל בעצמו (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

◀ לפי מנהג הספרדים, יכול המבדיל לכתחילה לשתות מכוס ההבדלה בעצמו כיון שהוא כוס של מצוה (שו"ע ורמ"א שם).

סעודת מצוה בשבוע שחל בו

◀ כשעושים סעודת מצוה בשבוע שחל בו תשעה באב, מבואר ברמ"א (סי' תקנ"א סעיף י') שרק מנין מצומצם יכול לאכול בשר. כתב המשנ"ב (סי"ק ע"ה) היינו מלבד הקרובים הפסולים לעדות (וזה כשיטת ה"ט"), ודלא כמג"א, וכמשי"כ בשע"ה צ"ש שם סי"ק פ"ד. ומסתבר שהיינו אחים, גיסים, וכן בן דוד שהוא שני בשני, נמי בכלל זה (הגר"ש קרליץ זצ"ל).

לפי מנהג בני ספרד, אפילו בשבוע שחל בו כולם אוכלים בשר. בסעודה שיש גם בני ספרד וגם בני אשכנז כיון שיש כבר יותר מעשרה אנשים מבני ספרד שאוכלים בשר, אין לבני אשכנז לאכול שם בשר רק דגים (ואפילו אם הם יאכלו ראשונים, אין לעשות כן).

ברית מילה

◀ שתיית כוס של ברית מילה, דינו כמו בסעודת ברית מילה שכל אחד ואחד אוכל בשר ושותה יין, וכן הכוס של ברכת המזון של סעודת ברית יכולים כולם לשתות, ולא מוזכר שנותן לקטן, הי"נ בברית מילה עצמה נמי יכול אפילו גדול לשתות הכוס (הגר"ש קרליץ זצ"ל).

סעודת סיום

◀ **שאלה:** האם מי שעושה סיום בתשעת הימים עדיף שלא יעשה סעודה בבשר ויין?

תשובה: אם תמיד עושה סיום בבשר ויין אפשר לכתחילה לעשות כן, ואני עושה סיום כל ערב ת"ב על מסי' יבמות שכך יוצא לפי הסדר ואני שותה יין (הגר"ח קניבסקי זצ"ל), והא דהמשנ"ב כתב (סי' קצ"ו ס"ק ט') שיש מחמירין לא לאכול בשר אפילו בסעודת מצוה זה רק שיש מחמירין ולא מן הדין (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

ב' סעודות לכבוד הבר מצוה

◀ **שאלה:** האם מותר לעשות בתשעת הימים עד שבת חזון, ב' סעודות לכבוד הבר מצוה, בערב לצורך ידידי המשפחה, ובצהריים עבור חברי הכיתה, ובשניהם להגיש בשר?

תשובה: אם גם כשהבר מצוה חלה באמצע השנה היו עושים ב' סעודות כאלו לכבוד הבר מצוה, גם בתשעת הימים עד שבת חזון מותר לעשות כן, וכמשי"כ המשנ"ב (סי' תקנ"א ס"ק ע"ה), וכל סעודה שעושים לכבוד הבר מצוה ביום הבר מצוה, אפילו שתי סעודות יש לו דין של סעודת מצוה (הגר"ש קרליץ זצ"ל).

בשר במלוה מלכה

◀ **שאלה:** למה לא נוהגים לאכול בשר לסעודת מלוה מלכה, הלא זוהי גם סעודת מצוה, כמו סיום, סעודת בר מצוה, ברית, פדיון הבן וכדומה?

תשובה: כנראה הקילו רק בסעודת מצוה שנפגש במקרה בימים אלו, אבל סעודת מלוה מלכה שהיא סעודה קבועה לא הקילו. וכעין שכתב הרמ"א בכוס של הבדלה לכתחילה ליתן לתינוק הגם שזהו כוס של מצוה, ובשאר מקומות לא מוזכר (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

ברית מילה בערב תשעה באב

◀ **שאלה:** העושה ברית מילה שעתיים לפני תשעה באב, האם מותר לאכול בשר לכבוד הברית?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' תקנ"ב סעיף א') שאסור לאכול בשר ויין בסעודה המפסקת. והיינו מדינא דגמרא (משנ"ב סי"ק ג'), ובהו אין היתר של סעודת מצוה, דדוקא באיסור אכילת בשר מר"ח אב, שזה רק משום מנהג, מותר לאכול בשר בסעודת מצוה, ואפילו בערב תשעה באב, אבל בסעודה המפסקת עצמה אסור בשר ויין אפילו בסעודת מצוה (רמ"א סי' תקנ"א ס"ו"ס י'). ולכן יכול לאכול בשר לכבוד המילה, ובלבד שאח"כ יטול ידים ויאכל לחם לצורך הסעודה המפסקת עצמה (אמנם סעודת ברית מילה בערב תשעה באב לכתחילה יעשה קודם חצות כמבואר במשנ"ב, שם סי"ק ע"ה, אבל בנד"ד לא היה שייך לעשות מוקדם, שכל המילה היתה רק לאחר חצות הימים).

טבילה בתשעת הימים

◀ **שאלה:** האם מותר לטבול טבילה עזרא בתשעת הימים?

תשובה: כתב המשנ"ב (סי' תקנ"א ס"ק צ"ה) לענין הנוהג לטבול בכל ערב שבת מותר, ומי שמבטלה לפעמים מפני טרדת עסקיו או מפני הצניעה אסור, עיי' שם. ולפ"ז הי"נ מי שמבטל לפעמים טבילה עזרא, אין לו לטבול בתשעת הימים (הגר"ש קרליץ זצ"ל).

ויש סוברים שהוא חשוב יותר מדין טבילה בערב שבת, ולכן בכל אופן מותר לטבול בתשעת הימים (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

חידה

◀ מתי אומרים "נחם" גם ב' באב (לא בתשעה באב נדחה)?

תשובה לחידה מגילון 589

◀ **חידה:** היכן כתב השו"ע הלכה למעשה לכהן גדול?

תשובה: או"ח ס' קמ"ד סעיף א': "מדלגין בבדיא ואין מדלגין בתורה מפרשה זו לפרשה אחרת וכו', אבל בחד ענינא כגון אחרי מות ואך בעושר שכהן גדול קורא ביום הכפורים, מדלגין".